

DVIKUBA PILIETYBĖ: PASIŪLYMO PAPILDYTI KONSTITUCIJOS
32 STRAIPSNĮ ANALIZĖ

Vytautas Sinkevičius *

*Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Konstitucinės teisės katedra
Ateities g. 20, LT- 08303 Vilnius
Telefonas 271 4546
Elektroninis paštas ktk@mruni.lt*

Pateikta 2005 m. sausio 14 d., parengta spausdinti 2008 m. kovo 21 d.

Santrauka. Straipsnyje atskleidžiama Konstitucijos 12 straipsnio nuostatos „išskyrus įstatymo numatytus atskirus atvejus, niekas negali būti kartu Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės pilietis“ konstitucinė samprata. Taikant sisteminių ir teleologinių teisės aiškinimo metodą parodoma, jog minėta konstitucinė nuostata reiškia, kad įstatymo nustatyti atvejai, kai Lietuvos Respublikos pilietis tuo pat metu yra ir kitos valstybės pilietis, gali būti tik labai reti (atskiri), kad dvigubos pilietybės atvejai turi būti ypač reti – išimtiniai, kad pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kad dvigubos pilietybės atvejai būtų ne ypač retos išimtys, bet paplitęs reiškinys. Reguluojant pilietybės santykius nuo pat Lietuvos valstybės atkūrimo 1918 metais buvo laikomasi nuostatos, jog Lietuvos pilietis paprastai tuo pat metu negali būti ir kitos valstybės pilietis, kad turėti dvigubą pilietybę galima tik atskirais įstatyme nustatytais atvejais. 1990 metais atkūrus nepriklausomą Lietuvos valstybę taip pat laikomasi nuostatos, jog turėti dvigubą pilietybę galima tik įstatymo numatytais atskirais atvejais. Pilietybės reguliavimo įstatymais raida rodo, kad priėmus Konstituciją įstatymų leidėjas laipsniškai plėtė asmenų, tuo pat metu galinčių būti ir Lietuvos Respublikos, ir kitos valstybės piliečiais, sąrašą. 2006 metais, kai kilo ginčas dėl kai kurių Pilietybės įstatymo nuostatų atitikties Konstitucijai, šiuo įstatymu buvo nustatyta, kad absoliuti dauguma Lietuvos Respublikos piliečių, neatsižvelgiant į tai, kur jie gyvena – Lietuvoje ar kurioje nors kitoje valstybėje, tuo pat metu galėjo būti ir kitos valstybės piliečiai. Ieškant būdų, kaip nerengiant referendumo tikslinti Konstituciją taip, kad dvigubos pilietybės atvejai nebūtų ypač reti – išimtiniai, buvo pateiktas pasiūlymas papildyti Konstitucijos 32 straipsnį nuostata, kad Lietuvos pilietybės prieš savo valią negali netekti gimdamas ją įgijęs asmuo. Siūloma nauja Konstitucijos nuostata konkuruotų su ta, kuri yra įtvirtinta Konstitucijos 12 straipsnyje. Konstitucijos 12 straipsnio nuostatos gali būti keičiamos tik referendumu, todėl straipsnyje parodoma, kad Seimas negali papildyti Konstitucijos 32 straipsnio kaip siūloma – negali jame nustatyti taisyklės, konkuruojančios su įtvirtinta Konstitucijos 12 straipsnyje.

Pagrindinės sąvokos: pilietybė, dviguba pilietybė, Konstitucijos keitimas, referendumas.

IVADAS

Konstitucijoje yra įtvirtintas dvigubos pilietybės draudimo principas, tačiau jis nėra absoliutus – pagal Konstitucijos 12 straipsnį įstatymo numatytais atskirais atvejais Lietuvos Respublikos pilietis tuo pat metu gali būti ir kitos valstybės pilietis. 1990 metais atkūrus nepriklausomą Lietuvos valstybę Pilietybės įstatyme buvo nustatyta, kad Lietuvos Respublikos pilietis tuo pat metu gali būti ir kitos valstybės pilietis, gali būti labai reti. Priėmus Konstituciją įstatymų leidėjas, nepaisydamas

Konstitucijos 12 straipsnio 2 dalies nuostatos, kad išskyrus įstatymo numatytus atskirus atvejus niekas negali būti kartu Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės pilietis, tolydžio plėtė įstatymų numatytas galimybes Lietuvos Respublikos piliečiams turėti dar ir kitos valstybės pilietybę. 2006 metais, kai kilo ginčas dėl kai kurių Pilietybės įstatymo nuostatų atitikties Konstitucijai, šiuo įstatymu buvo nustatyta, kad absoliuti dauguma Lietuvos Respublikos piliečių, nesvarbu, kur jie gyvena – Lietuvoje ar kitoje valstybėje, tuo pat metu galėjo būti ir kitos valstybės piliečiai. Konstituciniam Teismui 2006 m. lapkričio 13 d. nutarimu konstatavus, kad Pilietybės įstatymo nuostatos, leidusios dvigubai pilietybei tapti paplitusiu reiškiniu, prieštarauja Konstitucijai, pradėta

* Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Konstitucinės teisės katedros docentas.

ieškoti būdų, kaip nerengiant referendumo dėl Konstitucijos 12 straipsnio pakeitimo pakeisti Konstituciją, kad dviguba pilietybė galėtų būti ne atskirais (retais, išimtiniais) įstatyme numatytais atvejais, bet paplitusiu reiškiniu. Vienas iš pateiktų pasiūlymų – papildyti Konstitucijos 32 straipsnį nuostata „Lietuvos pilietybės prieš savo valią negali netekti gimimu ją gavęs asmuo“. Šis pasiūlymas susijęs su Konstitucijos keitimo pagrindų interpretavimu. Teisės mokslinėje literatūroje minėtas pasiūlymas dar nebuvo nagrinėtas.

1. DVIGUBOS PILIETYBĖS RIBOJIMAS – KONSTITUCINIS IMPERATYVAS

Pilietybė dažniausiai apibūdinama kaip asmens ir valstybės nuolatinis nepertraukiamas teisinis ryšys, grindžiamas abipusėmis teisėmis ir pareigomis [1, p. 366–368].

Lietuvos Respublikos pilietybė išreiškia asmens teisinę narystę Lietuvos valstybėje, atspindi to asmens teisinę priklausomybę pilietinei Tautai – valstybinei bendruomenei. Piliečių ir valstybės ryšys yra abipusis: pilietybė asmeniui suteikia ir garantuoja pilietines (politines) teises, nustato tam tikras jo pareigas valstybei; iš pilietybės santykių valstybei kyla tam tikros pareigos savo piliečiams. Pilietybė, kaip piliečio ypatingas teisinis ryšys su Lietuvos valstybe, leidžia jam garantuoti visas teises ir laisves, kurias turi tik Lietuvos Respublikos piliečiai, taip pat prirėkus turėti valstybės globą tiek Lietuvoje, tiek užsienyje.

Pilietybė nėra vien formali teisės kategorija, ji visada neatsiejamai susijusi su suvereniteto, nacionalinio identiteto, politinės santvarkos, asmens teisių ir laisvių klausimais [2, p. 7]. Tik Lietuvos Respublikos piliečiai, t. y. valstybinė bendruomenė – pilietinė Tauta, turi teisę kurti Lietuvos valstybę, t. y. tik piliečiai turi teisę spręsti, kokia turi būti Lietuvos valstybė, nustatyti Lietuvos valstybės konstitucinę santvarką, valstybės valdžią įgyvendinančių institucijų sąrangą, asmens ir valstybės teisinių santykių pagrindus, šalies ūkio sistemą ir kita. Įgyvendindami piliečių teises ir laisves piliečiai dalyvauja vykdam Tautos suverenitetą [3].

Tarptautinėje teisėje įtvirtintas principas, kad kiekviena valstybė pati savo teisės aktais nustato, kas yra jos piliečiai [4, p. 312–313]. Pilietybė – kiekvienos valstybės nacionalinės teisės institutas. Valstybė, reguliuodama pilietybės santykius, apibrėžia pilietybės įgijimo, netekimo sąlygas ir tvarką, reguliuoja kitus su pilietybe susijusius santykius. Nors kiekviena valstybė savo aktais apibrėžia, kas yra jos piliečiai, vis dėlto valstybės nėra visiškai laisvos savo nacionaliniais įstatymais ar sudarytomis tarptautinėmis sutartimis nustatydamos pilietybės teisinį reguliavimą. Šis teisinis reguliavimas turi užtikrinti žmogaus teises į pilietybę įgyvendinimą, atitikti tarptautines konvencijas, paprotinę tarptautinę teisę ir visuotinai pripažįstamus teisės principus, susijusius su pilietybe. 1997 m. Europos Konvencijos dėl pilietybės 2 straipsnio „a“ punkte, kuriame aiškinama pilietybės sąvoka, pilietybė apibūdinama kaip teisinis ryšys tarp as-

mens ir valstybės, nenurodantis asmens etninės kilmės [5].

Konstitucijos 12 straipsnyje nustatyta, kad „Lietuvos Respublikos pilietybė įgyjama gimstant ir kitais įstatymo nustatytais pagrindais“ (1 dalis), kad „išskyrus įstatymo numatytus atskirus atvejus, niekas negali būti kartu Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės pilietis“ (2 dalis). Pagal Konstitucijos 12 straipsnio 3 dalį pilietybės įgijimo ir netekimo tvarką nustato įstatymas.

Konstitucinis Teismas, aiškindamas Konstitucijos 12 straipsnio nuostatos „išskyrus įstatymo numatytus atskirus atvejus, niekas negali būti kartu Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės pilietis“ turinį, yra konstatavęs, kad įstatymo nustatyti atvejai, kai Lietuvos Respublikos pilietis tuo pat metu yra ir kitos valstybės pilietis, gali būti tik labai reti (atskiri), kad dvigubos pilietybės atvejai turi būti ypač reti – išimtiniai, kad Konstitucija negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, tad dvigubos pilietybės atvejai būtų ne ypač retos išimtys, bet paplitęs reiškinys, kad pagal Konstituciją negalimas ir toks Pilietybės įstatymo nuostatų, įtvirtinančių galimybę tuo pat metu būti Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės piliečiu, plečiamasis aiškinimas, kad dviguba pilietybė būtų ne atskiros, ypač retos išimtys, bet paplitęs reiškinys [6]. Taigi Konstitucijos 12 straipsnyje yra įtvirtintas dvigubos pilietybės draudimo principas, tačiau jis nėra absoliutus – atskirais įstatymo nustatytais atvejais Lietuvos Respublikos pilietis tuo pat metu gali būti ir kitos valstybės pilietis.

Paminėtina, kad reguliuojant pilietybės santykius nuo pat Lietuvos valstybės atkūrimo 1918 metais iki šiol yra laikomasi nuostatos, jog Lietuvos pilietis paprastai tuo pat metu negali būti ir kitos valstybės pilietis, kad turėti dvigubą pilietybę galima tik atskirais įstatyme nustatytais atvejais. Absoliutus dvigubos pilietybės draudimas buvo numatytas tik 1922 metų Konstitucijoje, kurioje buvo nustatyta, jog „niekas negali būti kartu Lietuvos ir kurios kitos valstybės pilietis“ (9 str.). 1928 metų Konstitucijoje taip pat buvo nustatyta, jog „niekas negali būti kartu Lietuvos ir kitos kurios valstybės pilietis“ (10 str.1 d.), tačiau šio straipsnio antroje dalyje buvo padaryta išlyga: „Lietuvos pilietis tačiau nepraranda savo pilietybės teisių patapęs kurio Amerikos krašto piliečiu, jeigu atlieka tam tikras įstatymo nurodytas pareigas“. Pasakytina, kad įstatymuose nebuvo nustatyta, kokias pareigas asmuo turi atlikti, kad galėtų išsaugoti turimą Lietuvos pilietybę [7].

Todėl Lietuvos pilietis, įgijęs kurio nors Amerikos krašto pilietybę, būdavo laikomas nepraradusiu Lietuvos pilietybės – iš tokio asmens nebūdavo reikalaujama atlikti kokias nors pareigas, kad jis galėtų būti laikomas Lietuvos piliečiu [8]. Tačiau asmenys, įgiję „kurio nors Amerikos krašto pilietybę“ ir išsaugoję turėtą Lietuvos pilietybę, tuo pat metu negalėdavo turėti dviejų pasų: tais atvejais, kai „Lietuvos pilietis, tapęs kurio Amerikos krašto piliečiu ir vėliau apsigyvenęs Lietuvoje, prašo duoti jam Lietuvos vidaus pasą, jo prašymą reikia patenkinti pagal Vidaus pasams duotas taisykles, (...) jo turimą amerikonišką pasą laikyti vidaus paso davimo byloje nepanaikinus ir savininkui pareikalavus tą pasą grą-

žinti nesuteptą, gi duotąjį vidaus pasą tuo atveju atimti ir laikyti byloje“ [9].

Kita vertus, konstitucinė nuostata, jog Lietuvos pilietis nepraranda Lietuvos pilietybės tapęs „kurio nors Amerikos krašto piliečiu“, buvo suprantama taip, kad turimą Lietuvos pilietybę išsaugo tik toks asmuo, kuris, prieš įgydamas „kurio Amerikos krašto pilietybę“ buvo Lietuvos pilietis. Asmenims, kurie įgydavo „kurio nors Amerikos krašto pilietybę“ gimdami, Lietuvos vidaus pasai negalėjo būti išduodami [10].

Jungtinių Amerikos Valstijų valdžios institucijos kitaip reguliavo pilietybės santykius, kai iš Lietuvos kilę asmenys, įgiję JAV pilietybę, vėliau „grįždavo“ Lietuvos pilietybėn. Amerikos konsulas 1926 m. rugpjūčio 24 d. kreipėsi į Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministeriją prašydamas „tais atvejais, kai Amerikos piliečiai pereina Lietuvos pilietybėn, atimti iš jų Amerikos pasus ir natūralizacijos liudijimus ir tuos dokumentus paskui persiųsti Konsulatui“ [11].

Pagal 1937 m. spalio 18 d. sudarytą Lietuvos Respublikos ir Amerikos Jungtinių Valstijų natūralizacijos ir karinės prievolės sutartį [12] Lietuvos pilietis, įgijęs JAV pilietybę natūralizacijos būdu ir vėl apsigyvenęs Lietuvoje nebūdamas pasiryžęs grįžti į JAV, buvo laikomas atsisakiusiu natūralizacijos. Nurodytą asmenį buvo galima laikyti neketinančiu grįžti į JAV, jeigu jis išgyvendavo Lietuvoje daugiau kaip dvejus metus. Ši prezumpcija nebuvo taikoma tuo atveju, jeigu būdavo pateikiama priešingų įrodymų (Sutarties 1 str.).

1938 m. Lietuvos Konstitucijoje dvigubos pilietybės klausimai buvo aptarti daug aiškiau. Konstitucijos 13 straipsnio 1 dalyje buvo nustatyta, kad „pilietis, įgijęs svetimą pilietybę, netenka Lietuvos pilietybės“. Taigi buvo įtvirtintas dvigubos pilietybės draudimo principas. Tačiau šis draudimas taip pat nebuvo absoliutus: šio straipsnio 2 dalyje buvo nurodyta, kad „įstatymo nustatytais atvejais pilietis, turėdamas svetimą pilietybę, gali ir nenustoti Lietuvos pilietybės“.

Nuostata, jog Lietuvos pilietybės netenkama „priėmus svetimos valstybės pilietybę“, buvo išdėstyta ir 1939 m. rugpjūčio 8 d. Lietuvos pilietybės įstatyme [13]. Tačiau įstatyme buvo numatyta ir tai, kad „Lietuvos pilietis, priėmęs svetimos valstybės pilietybę, Vidaus reikalų ministro leidimu gali pasilikti Lietuvos pilietybę“ (21 str.). Kiti atvejai (išskyrus nurodytą vidaus reikalų ministro leidimą), kai Lietuvos pilietis, priėmęs kitos valstybės pilietybę, galėjo išsaugoti ir turėtą Lietuvos pilietybę, įstatymuose nebuvo nustatyti.

1990 metais atkūrus nepriklausomą Lietuvos valstybę taip pat laikomasi nuostatos, jog turėti dvigubą pilietybę galima tik įstatymo numatytais atskirais atvejais – Laikinajame Pagrindiniame Įstatyme buvo nustatyta, jog „Lietuvos pilietis paprastai negali būti kartu ir kitos valstybės pilietis“ (13 str. 2 d.). Analogiška norma buvo įtvirtinta ir atkūrus Lietuvos nepriklausomą valstybę priimtame Lietuvos Respublikos pilietybės įstatyme – Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1991 m. gruodžio 5 d. priimto Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo [14] 1 straipsnio 2 dalyje buvo nustatyta, kad „Lietuvos Respublikos pilietis vienu metu negali būti

kitos valstybės piliečiu, išskyrus šiame įstatyme numatytus atvejus“. Dvigubos pilietybės ribojimas įvairiais aspektais buvo įtvirtintas ir kituose šio įstatymo straipsniuose (jų dalyse): remiantis 19 straipsnio 2 punktu Lietuvos Respublikos pilietybės netenkama įgijus kitos valstybės pilietybę; remiantis 22 straipsniu Lietuvos Respublikos pilietybė negalėjo būti gražinta asmeniui, netekusiam Lietuvos Respublikos pilietybės 19 straipsnio 2 punkte numatytu pagrindu, t. y. įgijusiam kitos valstybės pilietybę, ir galėjo būti gražinta tik tokiam asmeniui, kuris yra be pilietybės arba yra pilietis tokios valstybės, pagal kurios įstatymus įgijęs Lietuvos Respublikos pilietybę praranda tos valstybės pilietybę; 18 straipsnyje (1991 m. gruodžio 10 d. redakcija), kuriame buvo nustatyta, kaip įgyvendinama teisė į Lietuvos Respublikos pilietybę, – asmenims, išsaugojusiems teisę į Lietuvos Respublikos pilietybę, būtina sąlyga teisei į Lietuvos Respublikos pilietybę įgyvendinti buvo turimos kitos valstybės pilietybės atsisakymas (1, 2 dalys (1991 m. gruodžio 5 d. redakcija).

Pilietybės įstatyme (1991 m. gruodžio 5 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais, padarytais prieš įsigaliojant 1992 metų Konstitucijai) buvo įtvirtintos tik dvi minėto dvigubos pilietybės draudimo išimtys: šio įstatymo 16 straipsnyje numatyta (1991 m. gruodžio 5 d. redakcija), kad asmuo, kuriam Lietuvos Respublikos pilietybė galėjo būti suteikta už ypatingus nuopelnus Lietuvos Respublikai, tuo pat metu galėjo būti ir kitos valstybės pilietis; remiantis minėto įstatymo 18 straipsnio 3 dalimi (1991 m. gruodžio 10 d. redakcija) kitose valstybėse gyvenantys Lietuvos Respublikos pilietybę turėję lietuvių kilmės asmenys, nuo 1940 m. birželio 15 d. iki 1990 m. kovo 11 d. pasitraukę iš Lietuvos, ir jų vaikai, kurie gimdami kitoje valstybėje neįgijo šios valstybės pilietybės, Lietuvos Respublikos pilietybę galėjo atkurti neatsisakydami turimos kitos valstybės pilietybės.

Rengiant 1992 m. Konstitucijos projektą taip pat buvo vadovaujamosi nuostata, kad Konstitucijoje bus įtvirtintas viengubos pilietybės principas, o dviguba pilietybė bus galima tik retais – atskirais, išimtiniais atvejais, numatytais įstatymais. Tai matyti iš Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1990 m. lapkričio 7 d. nutarimu sudarytos darbo grupės parengtų Konstitucijos koncepcijos metmenų, kuriuose buvo numatyta, kad rengiant Konstitucijos projektą bus vadovaujamosi nuostata, jog „tik išimtiniais atvejais, nustatytais Konstitucijoje, Lietuvos Respublika pripažįsta dvigubą pilietybę“, kad „Lietuvos Respublikos pilietis gali netekti Lietuvos pilietybės (...) įgijęs svetimos valstybės pilietybę“ [15]. Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumas 1991 m. gegužės 1 d. nutarimu priėmė minėtus Konstitucijos koncepcijos metmenis ir nutarė pranešti Lietuvos Respublikos Aukščiausiajai Tarybai apie darbo grupės atliktą darbą bei paskelbti metmenis laikraščiuose visuomenei svarstyti [16, p. 506]. Aplinkybės, kad Konstitucijos koncepcijos metmenyse, kuriais remiantis buvo rengiamas Konstitucijos projektas, buvo numatyta, kad „tik išimtiniais atvejais, nustatytais Konstitucijoje, Lietuvos Respublika pripažįsta dvigubą pilietybę“ negalima ignoruoti aiškinant ir šiuo metu Konstitucijoje nu-

statytą dvigubos pilietybės teisinį reguliavimą, nes ji rodo Konstitucijos rengėjų ketinimus. Teisės mokslinėje literatūroje visuotinai pripažįstama, kad aiškinant teisės normos turinį labai svarbus yra ir įstatymų leidėjo ketinimų metodas [17, p. 217–222]. Konstitucijos projekte, kurį vadovaudamasi Konstitucijos koncepcijos metmenimis parengė Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos sudaryta Laikinoji komisija Konstitucijos projektui parengti, pilietybės santykius buvo siūloma reguliuoti taip: Lietuvos Respublikos pilietybė įgyjama gimimu, atstatymu ar kitais įstatymų nustatytais pagrindais (12 straipsnio 1 dalis); užsienietis ar asmuo be pilietybės gali tapti Lietuvos Respublikos piliečiu, jeigu išgyveno Lietuvoje ne mažiau kaip 10 metų ir atitinka kitas natūralizacijos sąlygas (12 straipsnio 2 dalis); lietuvių kilmės asmenims, gyvenantiems ne Lietuvos Respublikoje, neterminuotai išsaugoma teisė į Lietuvos Respublikos pilietybę ir natūralizacijos sąlygos jiems netaikomos (12 straipsnio 3 dalis); pilietybės įgijimo ir netekimo tvarką nustato įstatymas (12 straipsnio 4 dalis). Aiškinant Konstitucijos projekto 12 straipsnyje numatytą teisinį reguliavimą konstatuotina, kad Konstitucijos projekto 12 straipsnio 1 dalies nuostata „Lietuvos Respublikos pilietybė įgyjama jos atstatymu“ reiškė, kad įstatymų leidėjas nustatys, kokiems asmenims ir kokia tvarka yra atkurama Lietuvos Respublikos pilietybė, o 12 straipsnio 3 dalies nuostata „lietuvių kilmės asmenims, gyvenantiems ne Lietuvos Respublikoje, neterminuotai išsaugoma teisė į Lietuvos Respublikos pilietybę ir natūralizacijos sąlygos jiems netaikomos“ suponavo tai, kad įstatymų leidėjas nustatys, kaip yra įgyvendinama išsaugota teisė į Lietuvos Respublikos pilietybę.

Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba 1992 m. balandžio 21 d. nutarimu pritarė Laikinosios komisijos Konstitucijos projektui parengti atliktam Konstitucijos projekto rengimo darbui, pavedė jai šį projektą parengti spaudai; taip pat buvo nutarta komisijos sureduota Konstitucijos projektą paskelbti spaudoje visuomenei svarstyti [18]. Rengiant galutinį Konstitucijos projekto variantą jo tekstas buvo tobulinamas, *inter alia* buvo koreguojamas ir jo 12 straipsnis, reguliuojantis pilietybės santykius. Referendumui pateikto Konstitucijos projekto, kuriam 1992 m. spalio 13 d. pritarė Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba [19], 12 straipsnis buvo išdėstytas kitaip negu minėtame Konstitucijos projekte, kuris prieš tai buvo pateiktas visuomenei svarstyti: jame buvo nustatyta, kad Lietuvos Respublikos pilietybė įgyjama gimstant ir kitais įstatymo nustatytais pagrindais (1 dalis), kad išskyrus įstatymo numatytus atskirus atvejus niekas negali būti kartu Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės pilietis (2 dalis); kad pilietybės įgijimo ir netekimo tvarką nustato įstatymas (3 dalis). 1992 m. spalio 25 d. referendumu priimtos Konstitucijos 12 straipsnis yra išdėstytas būtent taip.

Atskleidžiant Konstitucijos 12 straipsnio 2 dalies nuostatos „išskyrus įstatymo numatytus atskirus atvejus, niekas negali būti kartu Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės pilietis“ sampratą negalima apsiriboti vien lingvistiniu (verbaliniu) teisės aiškinimo metodu ir re-

miantis tik kurio nors vieno minėtoje nuostatoje esančio žodžio – nagrinėjamu atveju žodžio „atskiras“ – lingvistine prasme aiškinti visoje nuostatoje nustatytą teisinį reguliavimą. Būtų beprasmiška ginčytis, kad žodis „atskiras“ lietuvių kalboje reiškia „tam tikras, vien tam skirtas“ [20, 58], kad žodis „išimtinis“ reiškia „išskirtinis, ypatingas“ [20, p. 234], o žodis „retas“ reiškia „atsitinkantis, pasitaikantis didesniais laiko tarpais“ [20, p. 655]. Tačiau ar nurodyta žodžio „atskiras“ lingvistinė prasmė reiškia, kad Konstitucijos 12 straipsnio nuostatoje „išskyrus įstatymo numatytus atskirus atvejus, niekas negali būti kartu Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės pilietis“ yra įtvirtintas toks teisinis reguliavimas, kad įstatymų leidėjas gali Pilietybės įstatyme nustatyti labai daug minėtų „atskirų“ atvejų, kai absoliuti dauguma Lietuvos piliečių, nesvarbu, kur jie gyvena – Lietuvoje ar kitoje valstybėje, tuo pat metu gali būti ir kitos valstybės piliečiai? Norint atsakyti į šį klausimą pirmiausia būtina išsiaiškinti, ar Konstitucijos 12 straipsnio 2 dalies nuostatoje yra įtvirtinta kokia nors speciali taisyklė, susijusi su dvigubos pilietybės ribojimu, ar tokios taisyklės joje nėra. Jeigu nuostatą „išskyrus įstatymo numatytus atskirus atvejus, niekas negali būti kartu Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės pilietis“ aiškintume kaip reiškiančią, kad Konstitucijos kūrėjai tikrai norėjo joje nustatyti, kad įstatymo nustatyti dvigubos pilietybės atvejai nebūtų labai reti – išimtiniai, kad dviguba pilietybė gali būti plačiai paplitęs reiškinys, tai reikštų, kad Konstitucijoje įtvirtintas toks teisinis reguliavimas, kurio laikydamasis Seimas turi įgaliojimus nustatyti tiek daug tokių „atskirų“ atvejų, kai visi ar beveik visi Lietuvos piliečiai, nesvarbu, kur jie gyvena – Lietuvoje ar kitoje valstybėje, tuo pat metu gali būti ir kitos valstybės piliečiai. Taip aiškinant Konstitucijos 12 straipsnio 2 dalies nuostatą reikėtų konstatuoti ir tai, kad joje įtvirtintas toks teisinis reguliavimas, kai spręsti, ar leisti dvigubą pilietybę ir kiek plačiai ją leisti, yra įstatymų leidėjo prerogatyva, kad Konstitucija įstatymų leidėjui nenumato jokių apribojimų šioje srityje, kad įstatymų leidėjas turi neribotą diskreciją. Tačiau toks Konstitucijos 12 straipsnio 2 dalyje nustatyto teisinio reguliavimo aiškinimas būtų visiškai nepagrįstas. Jeigu Konstitucijos kūrėjai tikrai norėtų Konstitucijoje įtvirtinti nuostatą, kad įstatymo nustatyti dvigubos pilietybės atvejai nebūtų labai reti – išimtiniai, kad dviguba pilietybė gali būti plačiai paplitęs reiškinys, į Konstitucijos 12 straipsnį apskritai nebūtų įrašyta nuostata „išskyrus įstatymo numatytus atskirus atvejus, niekas negali būti kartu Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės pilietis“. Tam visiškai pakaktų Konstitucijos 12 straipsnio 3 dalies, kurioje nustatyta, kad pilietybės įgijimo ir netekimo tvarką nustato įstatymas – turėdamas įgaliojimus nustatyti Lietuvos pilietybės netekimo pagrindus Seimas kartu galėtų spręsti, ar įstatyme numatyti ir tai, kad Lietuvos Respublikos pilietybės netenkama įgijus kitos valstybės pilietybę. Netgi sutikus su teiginiais, kad pagal Konstitucijos 12 straipsnio 2 dalį įstatymų leidėjas esą turi įgaliojimus nustatyti daug atskirų atvejų, kai dviguba pilietybė bus ne retas, bet plačiai paplitęs reiškinys, kad Konstitucijos 12 straipsnyje nuostata „išskyrus įstatymo numatytus at-

skirus atvejus, niekas negali būti kartu Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės pilietis“ esą įrašyta ne dėl to, kad norėta drausti nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kai dviguba pilietybė būtų plačiai paplitęs reiškinys, o tik dėl to, kad norėta atskirai aptarti galimybę turėti dvigubą pilietybę, negalima nepastebėti, kad tokie samprotavimai vis tiek būtų nepagrįsti. Vien dėl to, kad jeigu Konstitucijos kūrėjai tikrai norėtų Konstitucijoje įtvirtinti nuostatą, kad įstatymo nustatyti dvigubos pilietybės atvejai nebūtų labai reti – išimtiniai, kad dviguba pilietybė gali būti plačiai paplitęs reiškinys, Konstitucijos 12 straipsnio 2 dalyje nebūtų įrašyti žodžiai „atskirais atvejais“, taip pat nebūtų akcento „niekas negali būti ir kitos valstybės pilietis, išskyrus (...)“⁴. Būtų pasirinkta kitokia tekstinė išraiška, kurioje žodžio „atskirais“ nebūtų. Pvz., tokia: „išskyrus įstatymo numatytus atvejus, niekas negali būti kartu Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės pilietis“ arba tokia: „įstatymo nustatytais atvejais Lietuvos Respublikos pilietis tuo pat metu gali būti ir kitos valstybės pilietis“. Paminėtina, kad būtent tokia teisinė išraiškos forma vartojama įvairiuose Konstitucijos straipsniuose įtvirtinant nuostatą, kad atitinkami santykiai ar teisinės pasekmės atsiranda „įstatymo nustatytais atvejais“. Konstitucijos 9 straipsnio 2 dalyje nurodoma, kad „įstatymų nustatytais atvejais referendumą skelbia Seimas“, Konstitucijos 123 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta, kad „įstatymo numatytais atvejais ir tvarka savivaldybės teritorijoje Seimas gali laikinai įvesti tiesioginį valdymą“. Pažymėtina, kad formuluotė „įstatymo nustatytais atskirais atvejais“ vartojama tik Konstitucijos 12 straipsnio 2 dalyje – kituose Konstitucijos straipsniuose, kuriuose yra nuostata, kad atitinkamus atvejus nustato įstatymas, žodis „atskirais“ nėra vartojamas.

Taigi Konstitucijos 12 straipsnio 2 dalyje vartojamo žodžio „atskirais“ vien lingvistinė prasmė nėra joks pagrindas teigti, kad šioje dalyje yra įtvirtintas toks teisinis reguliavimas, kai Seimas turi įgaliojimus įstatymu nustatyti tiek daug tokių „atskirų“ atvejų, kai visi ar beveik visi Lietuvos piliečiai, nesvarbu, kur jie gyvena – Lietuvoje ar kitoje valstybėje, tuo pat metu gali būti ir kitos valstybės piliečiai. Pažymėtina, kad Konstitucijos 12 straipsnyje, kaip kituose Konstitucijos straipsniuose, nėra beprasmių žodžių, kad kiekvienas iš jų turi savo paskirtį ir reikšmę. Konstitucijos 12 straipsnio 2 dalyje įrašytas žodis „atskirais“ taip pat nėra atsitiktinis, jo paskirtis – atspindėti, kad įstatymo numatytų atvejų, kai Lietuvos Respublikos pilietis tuo pat metu gali būti ir kitos valstybės pilietis, negali būti daug, kad dviguba pilietybė negali būti plačiai paplitęs reiškinys. Kitoks žodžių „atskirais įstatymo numatytais atvejais“ interpretavimas iškreiptų Konstitucijos kūrėjų ketinimus (minėta, kad Konstitucijos koncepcijos metmenyse buvo numatyta, kad rengiant Konstitucijos projektą bus vadovaujama nuostata, jog „tik išimtiniais atvejais, nustatytais Konstitucijoje, Lietuvos Respublika pripažįsta dvigubą pilietybę“), taip pat iškreiptų dvigubos pilietybės konstitucinio reguliavimo paskirtį ir prasmę. Perfrazuojant garsų posakį, kad JAV Konstitucijos tėvai – kūrėjai tikriausiai apsiverstų karstuose sužinoję, kaip JAV Aukščiausiasis Teismas šiuo metu aiškina jų sukurtos Konsti-

tucijos nuostatas, belieka pasakyti, kad Lietuvos Respublikos Konstitucijos kūrėjai, ko gero, taip pat net nespavo, kad kas nors mėgins aiškinti esą jie parengė tokią Konstituciją, kuri įstatymų leidėjui leidžia nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kai beveik visi Lietuvos Respublikos piliečiai, nesvarbu, kur jie gyvena – Lietuvoje ar kitoje valstybėje, tuo pat metu galės būti ir bet kurios kitos valstybės, pvz., Rusijos, piliečiai. Akivaizdu, kad Lietuvos valstybės nepriklausomybe ir valstybės ateitimi Konstitucijos rengėjai taip nerizikuotų. Deja, įstatymų leidėjas laipsniškai taip išplėtė galimybes Lietuvos Respublikos piliečiams tuo pat metu būti ir kitos valstybės piliečiais, kad pagal Pilietybės įstatymą absoliuti dauguma Lietuvos Respublikos piliečių, neatsižvelgiant į tai, kur jie gyvena – Lietuvoje ar kurioje nors kitoje valstybėje, tuo pat metu galėjo būti ir bet kurios kitos valstybės piliečiai.

Paminėtina ir tai, kad nuo Konstitucijos priėmimo 1992 metais iki šių dienų paskelbtuose teisės mokslo darbuose, skirtuose pilietybės tyrinėjimams, nė vienas autorius nėra teigęs esą Konstitucijoje įtvirtintas toks teisinis reguliavimas, kai įstatymų leidėjas gali nustatyti daug atvejų, kai dviguba pilietybė yra galima, kad pagal Konstituciją dviguba pilietybė gali būti ne retas, bet plačiai paplitęs reiškinys. Priešingai, visi mokslininkai, kurie yra nagrinėję Konstitucijoje įtvirtintą dvigubos pilietybės teisinį reguliavimą, iki šiol pabrėždavo, kad Konstitucija draudžia dvigubą pilietybę, kad dviguba pilietybė galima tik atskirais – išimtiniais atvejais. Analizuodamas Konstitucijoje įtvirtintą pilietybės reguliavimą prof. Egidijus Šileikis savo knygoje „Alternatyvi konstitucinė teisė“ rašo: „dviguba pilietybė – tai ne konstitucinė vertybė, bet tam tikra išimtis. Tai rodo konstitucijos žodžiai „išskyrus (...) atskirus atvejus, niekas negali būti (...)“ (12 str.2 d.). Vadinasi, įstatymų leidėjas neturi galių iškreipti dvigubą pilietybę, kaip *konstitucinę išimtį*, t. y. įtvirtinti nuostatas, pagal kurias akivaizdžiai didelė asmenų grupė galėtų būti Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės piliečiai“ [21, p. 120]. Beje, Konstitucinis Teismas 2003 m. gruodžio 30 d. ir 2006 m. lapkričio 13 d. nutarimuose dvigubos pilietybės konstitucinį reguliavimą yra išaiškinęs būtent taip, kaip jį aiškina E. Šileikis. Apie tai, kad Konstitucija draudžia dvigubą pilietybę, rašo ir doc. A. Normantas 2001 metais išleistame vadovėlyje „Lietuvos konstitucinė teisė“, skirtame aukštosioms mokykloms: vadovėlyje teigiama, kad „remiantis prieškarinio Lietuvos pilietybės santykių reguliavimo tradicija, dvigubos pilietybė nepripažinimo principas įtvirtintas ir Lietuvos Respublikos Konstitucijoje, ir Pilietybės įstatyme“ [22, p. 385]. Paminėtina ir tai, kad Seimo 1996 m. gruodžio 19 d. priimtame Nacionalinio saugumo pagrindų įstatyme [23], kuriame buvo nurodyti Lietuvai gresiantys rizikos veiksniai ir pavojai, vienu iš tokių veiksmų ir pavojų buvo laikomos „kitų valstybių pastangos primesti Lietuvai dvigubos pilietybės principus“ (II dalis, 9 skyrius, 1 skirsnis). Nacionalinio saugumo pagrindų įstatyme ši nuostata buvo įtvirtinta iki pat 2004 metų. Pritartina prof. Alfonso Vaišvilos nuomonei, kad „dvigubos pilietybės legalizavimo ar nelegalizavimo problemos teisinis sprendimas išplaukia ne iš

„balsų daugumos“, ne iš gerų ar blogų intencijų, net ne iš „tautinio solidarumo“, o iš pačios pilietybės sąvokos ir joje įkūnytose teisių ir pareigų vienovės“ [24].

Pagal Konstituciją įstatymų leidėjas turi įgaliojimus nustatyti Lietuvos Respublikos pilietybės įgijimo pagrindus, reguliuoti pilietybės įgijimo ir netekimo tvarką. Šioje srityje įstatymų leidėjas turi diskreciją, tačiau tai darydamas jis negali paneigti Lietuvos Respublikos pilietybės instituto prigimties ir prasmės, negali nepaisyti Konstitucijos 12 straipsnyje įtvirtintų nuostatų „išskyrus įstatymu numatytus atskirus atvejus, niekas negali būti kartu Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės pilietis“ konstitucinės sampratos. Pilietybės reguliavimo įstatymu raida rodo, kad priėmus Konstituciją įstatymų leidėjas laipsniškai plėtė asmenų, tuo pat metu galinčių būti ir Lietuvos Respublikos, ir kitos valstybės piliečiais, sąrašą. 2006 metais, kai kilo ginčas dėl kai kurių Pilietybės įstatymo nuostatų atitikties Konstitucijai, šiuo įstatymu buvo nustatytas toks teisinis reguliavimas, kad absoliuti dauguma Lietuvos Respublikos piliečių, neatsižvelgiant į tai, kur jie gyvena – Lietuvoje ar kurioje nors kitoje valstybėje, tuo pat metu galėjo būti ir kitos valstybės piliečiai. Pilietybės įstatyme buvo įtvirtinta ir tokia nuostata, pagal kurią lietuvių kilmės asmenų teisė turėti dvigubą pilietybę buvo visiškai neribojama, tuo tarpu kitų tautybių Lietuvos Respublikos piliečiai įstatyme buvo suskirstyti į dvi grupes: tie ne lietuvių kilmės Lietuvos Respublikos piliečiai, kurie repatriavo (t. y. išvyko gyventi į etninę tėvynę ar apsigyveno etninėje tėvynėje) negalėjo tuo pat metu būti ir Lietuvos Respublikos, ir kitos valstybės piliečiai, o tie ne lietuvių kilmės Lietuvos Respublikos piliečiai, kurie išvyko gyventi ar apsigyveno ne savo etninėje tėvynėje, bet kurioje nors kitoje valstybėje, galėjo tuo pat metu būti ir Lietuvos Respublikos, ir kitos valstybės piliečiai. Taigi Pilietybės įstatyme buvo nustatytas toks teisinis reguliavimas, kai, viena vertus, buvo visiškai nepaisoma konstitucinės nuostatos, kad dviguba pilietybė galima tik atskirais atvejais, kad dvigubos pilietybės atvejai gali būti labai reti ir negali būti plačiai paplitęs reiškinys. Kita vertus, Pilietybės įstatyme buvo nustatytas toks teisinis reguliavimas, kai teisės į Lietuvos Respublikos pilietybę išsaugojimas priklausė nuo asmens etninės kilmės ir nuo to, į kokią šalį – etninę tėvynę ar kitą šalį – asmuo išvyko iš Lietuvos; taip dalis ne lietuvių kilmės Lietuvos Respublikos piliečių buvo diskriminuojami dėl tautybės. Būtent dėl to Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 13 d. nutarimu atitinkamos Pilietybės įstatymo nuostatos buvo pripažintos prieštaraujančiomis Konstitucijai.

Konstitucinis Teismas savo nutarime netiesiogiai konstatavo ir tai, kad Konstitucija nelaiko dvigubos pilietybės konstitucine vertybe – konstitucinė vertybė yra viengubos pilietybės principas. Taigi Konstitucija preziumuoja tokią teisinę padėtį, kai absoliuti dauguma Lietuvos Respublikos piliečių, nesvarbu, kokios tautybės jie yra ir kur jie gyvena – Lietuvoje ar kitoje valstybėje, turi būti susiję ištikimybės ryšiais tik su Lietuvos valstybe ir nebūti tuo pat metu susiję ištikimybės ryšiais su kitomis valstybėmis. Tai reiškia, kad pagal Konstituciją tik retais – išimtiniais atvejais Lietuvos Respublikos

pilietis tuo pat metu gali būti susijęs ištikimybės, lojalumo ryšiais ir su kita valstybe (pilietybė visada supo- nuoja būtinumą būti ištikimam tai valstybei prireikus ją ginti; įgyjant kitų valstybių pilietybę natūralizacijos bū- du paprastai visada reikalaujama duoti priesaiką, kurioje asmuo išipareigoja gerbti tos valstybės Konstituciją ir įstatymus, būti ištikimas tai valstybei). Netiesiogiai konstatuota ir tai, kad Lietuvos Respublikos pilietybė nėra priedas prie kurios nors kitos valstybės pilietybės – pagal Konstituciją Lietuvos Respublikos pilietybė yra visavertė. Kol Konstitucijos 12 straipsnyje yra įtvirtintas principas, kad Lietuvos Respublikos pilietis tuo pat metu gali būti ir kitos valstybės pilietis tik atskirais įstaty- mo numatytais atvejais, įstatymų leidėjas negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kad tokių atvejų būtų tiek daug, jog dvigubos pilietybės atvejai būtų plačiai papli- tęs, o ne retas reiškinys. Konstitucinis Teismas 2006 m. lapkričio 13 d. nutarime konstatavęs, kad Pilietybės įsta- tyme nustatytas teisinis reguliavimas, kai dviguba pili- etybė yra (gali būti) būti plačiai paplitęs reiškinys, yra nesuderinamas su Konstitucija, kartu konstatavo ir tai, kad įstatymu nustatyti konstituciškai pagrįstus atvejus, kai Lietuvos Respublikos pilietis tuo pat metu gali būti ir kitos valstybės pilietis, yra įstatymų leidėjo preroga- tyva. Konstitucinio Teismo funkcija kitokia – spręsti, ar įstatymų leidėjas, nustatydamas atvejus, kai dviguba pi- lietybė yra galima, paisė Konstitucijos 12 straipsnio 2 dalyje įtvirtintų reikalavimų, ar neperžengė jam Konsti- tucijoje nustatytų įgaliojimų ribų, o jeigu nustatė konsti- tuciškai nepagrįstus atvejus, kai dviguba pilietybė yra galima – šalinti iš teisės sistemos Konstitucijai priešta- raujančią reguliavimą. Tai daryti Konstitucinį Teismą įpareigoja Konstitucija. Jeigu įstatymų leidėjas iš tikrųjų norėtų vadovautis nuostata, kad dviguba pilietybė gali būti paplitęs reiškinys, būtina atitinkamai koreguoti Konstitucijos 12 straipsnio nuostatas. Konstitucinis Tei- smas yra konstatavęs, kad ir kaip ateityje būtų koreguo- jamas Lietuvos Respublikos pilietybės santykių teisinis reguliavimas, turi būti paisoma Konstitucijos nuostatų, *inter alia* tų, kurios įtvirtina visų asmenų lygiateisiškumą ir nediskriminavimą dėl etninės kilmės.

2. DVIGUBOS PILIETYBĖS RIBOJIMO PANAIKINIMAS: PASIŪLYMO PAPILDYTI KONSTITUCIJOS 32 STRAIPSNĮ ANALIZĖ

Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 13 d. nuta- rime pateikta Konstitucijos 12 straipsnio nuostatų sam- prata reiškia ir tai, kad dauguma Lietuvos Respublikos piliečių, kurie pastaraisiais metais išvyko gyventi į kitas valstybes, jeigu jie įgys kurios nors kitos valstybės pili- etybę, negalės išsaugoti turimos Lietuvos Respublikos pi- lietybės. Konstitucinio Teismo pateiktas Konstitucijos 12 straipsnio nuostatų išaiškinimas sukėlė didelį lietuvių išeivijos, ir ypač tų Lietuvos piliečių, kurie neseniai emigravo iš Lietuvos, nepasitenkinimą. Kaip bebūtų vertinama Konstitucinio Teismo pateikta Konstitucijos 12 straipsnio nuostatų samprata (žiniasklaidoje dėl to reiškiamos įvairios, dažniausiai Konstitucinio Teismo nutarimą kritiškai vertinančios nuomonės), tačiau tai yra

oficialus Konstitucijos nuostatos aiškinimas, oficiali jos samprata ir niekas jos pakeisti negali. Tai kad pagal Konstituciją įgaliojimus oficialiai aiškinti Konstituciją turi tik Konstitucinis Teismas, nereiškia, kad niekas, išskyrus Konstitucinį Teismą, negali aiškinti Konstitucijos. Konstituciją gali aiškinti kiekvienas. Tačiau Konstitucijos aiškinimo pasekmės yra skirtingos. Tol, kol atitinkamų Konstitucijos nuostatų nėra išaiškinęs Konstitucinis Teismas, yra (gali būti) tiek Konstitucijos nuostatų sampratą, kiek yra jų aiškintojų. Kai Konstitucijos nuostatų sampratą pateikia Konstitucinis Teismas, turime *oficialią* Konstitucijos nuostatų sampratą, kurios *turi paisyti visi teisėkūros* subjektai: Seimas, Vyriausybė, Respublikos Prezidentas. Oficialiosios konstitucinės doktrinos turi paisyti ir visi teisę taikantys subjektai, taip pat ir teismai: taikydami teisę jie negali aiškinti Konstitucijos nuostatų kitaip, nei savo aktuose yra išaiškinęs Konstitucinis Teismas [25]. Tai reiškia, kad Konstitucinio Teismo nutarimai ir kiti aktai, kuriuose yra pateikiama Konstitucijos nuostatų samprata, yra ne tik Konstitucijos aiškinamojo, bet ir teisinį reguliavimą pertvarkančio bei teisę kuriančio pobūdžio.

Kita vertus, tai kad Konstitucinis Teismas pateikė Konstitucijos nuostatų oficialiąją sampratą, nereiškia, kad greta Konstitucinio Teismo pateiktos Konstitucijos nuostatų oficialios sampratos negali ir toliau egzistuoti daugybė kitokių Konstitucijos nuostatų sampratų. Tačiau minėtos „kitokios sampratos“ nėra privalomos teisėkūros subjektams bei teisę taikantiems subjektams, kurie, kaip minėta, negali nepaisyti Konstitucijos nuostatų oficialiosios sampratos, kurią yra pateikęs Konstitucinis Teismas.

Tai kad Konstitucinis Teismas pateikė Konstitucijos nuostatų oficialiąją sampratą, nereiškia ir to, kad ši samprata negali būti vertinama kritiškai. Konstitucija garantuoja teisę turėti įsitikinimus ir juos laisvai reikšti; pagal Konstituciją žmogui neturi būti kliudoma ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas. Šios teisės ir laisvės, suponuojančios ir žiniasklaidos laisvę, yra vieni svarbiausių demokratinės visuomenės pagrindų. Tad niekas nei tiesiogiai, nei netiesiogiai negali drausti kritikuoti Konstitucinio Teismo priimtus sprendimus, taip pat ir tuos, kuriuose pateikta oficiali Konstitucijos nuostatų samprata. Turėdamas įgaliojimus vertinti kitų valdžios institucijų priimtus teisės aktus – taigi turėdamas įgaliojimus „kritikuoti“ kitų valstybės valdžios institucijų veiklą – Konstitucinis Teismas ir pats turi būti tolerantiškas reaguodamas į kritiką, ypač kai jo priimtus sprendimus kritiškai vertina teisės mokslininkai, teisinė bendruomenė. Beje, iki šiol niekas ir nėra draudęs ar mėginęs kam nors drausti kritikuoti Konstitucinio Teismo sprendimus; teisės mokslininkai, teisinė bendruomenė taip pat nėra pareiškę kokių nors kritinių pastabų dėl to, kaip Konstitucinis Teismas savo nutarimuose išaiškino Konstitucijos 12 straipsnio nuostatos „išskyrus įstatymo numatytus atskirus atvejus, niekas negali būti kartu Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės pilietis“ turinį.

Konstitucija yra vientisas aktas, ją sudaro normos ir principai. Konstitucijos vientisumas reiškia, kad visos

Konstitucijos nuostatos (normos, principai) tarpusavyje yra susijusios ne tik formaliai, bet ir pagal turinį (vienų Konstitucijos nuostatų turinys lemia kitų jos nuostatų turinį), kad visos Konstitucijos nuostatos sudaro darnią sistemą, kad tarp Konstitucijoje įtvirtintų vertybių yra pusiausvyra, kad nė vienos Konstitucijos nuostatos negalima aiškinti vien pažodžiui, nė vienos Konstitucijos nuostatos negalima priešinti kitoms Konstitucijos nuostatomis, aiškinti taip, kad būtų iškreiptas ar paneigtas kurios nors kitos konstitucinės nuostatos turinys, nes tuomet būtų iškreipta viso konstitucinio teisinio reguliavimo esmė, pažeista konstitucinių vertybių pusiausvyra [26]. Visuotinai pripažįstama, kad Konstitucijos nuostatos turėtų būti keičiamos tik tuomet, kai jos neatitinka naujų visuomenės poreikių, neleidžia tinkamai reaguoti į pasikeitusią tikrovę ir „nesileidžia“ interpretuojamos taip, kad būtų pritaikytos prie naujų visuomenės poreikių.

Keičiant ir papildant Konstituciją negalima nepaisyti *inter alia* to, kaip Konstitucijos pataisos dera su teisiniu reguliavimu, įtvirtintu Konstitucijoje. Reikia matyti Konstitucijoje nustatytą visuminį teisinį reguliavimą ir Konstitucijos pataisomis nesukurti tokios teisinės situacijos, kad viena Konstitucijos nuostata paneigtų – ir tekstuliai, ir prasmės požiūriu – kurią nors kitą Konstitucijos nuostatą. Kitaip tariant, Konstitucijos pataisomis negalima įtvirtinti tarpusavyje konkuruojančio ar net vienas kitą paneigiančio teisinio reguliavimo. Tokiu atveju būtų labai sunku nustatyti, ką iš tikrųjų reiškia Konstitucijoje įtvirtintas teisinis reguliavimas; būtų labai sunku, o gal ir apskritai neįmanoma protingai ir racionaliai aiškinti Konstituciją. Tai reikštų, kad Konstitucija jau nebegalėtų atlikti daugelio savo funkcijų, *inter alia* ji negalėtų būti etalonu (matu), kurį taikant galima būtų patikrinti, ar įstatymai ir kiti teisės aktai atitinka Konstituciją.

Keičiant ir papildant Konstituciją būtina laikytis jos keitimo tvarkos. Ši tvarka įtvirtinta pačioje Konstitucijoje, jos XIV skirsnyje, apimančiame 147–149 straipsnius.

Konstitucijos 148 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Konstitucijos 1 straipsnio nuostata „Lietuvos valstybė yra nepriklausoma demokratinė respublika“ gali būti pakeista tik referendumu, jeigu už tai pasisakytų ne mažiau kaip 3/4 Lietuvos piliečių, turinčių rinkimų teisę“. Pagal Konstitucijos 148 straipsnio 2 dalį tik referendumu gali būti keičiamos Konstitucijos pirmojo skirsnio „Lietuvos valstybė“ bei keturioliktojo skirsnio „Konstitucijos keitimas „nuostatos“. Pagal Konstitucijos 148 straipsnio 3 dalį kitas Konstitucijos nuostatas gali pakeisti ar papildyti Seimas: įstatymo projektas dėl Konstitucijos keitimo laikomas Seimo priimtu, jeigu kiekvieno balsavimo metu – dėl Konstitucijos keitimo turi būti balsuojama du kartus, o tarp balsavimų turi būti nemažesnė kaip trijų mėnesių pertrauka – už tai balsavo ne mažiau kaip 2/3 visų Seimo narių.

Tai kad Konstitucijoje yra nustatyta, jog Konstitucijos 1 straipsnio nuostata „Lietuvos valstybė yra nepriklausoma demokratinė respublika“ gali būti pakeista tik referendumu, jeigu už tai pasisakytų ne mažiau, kaip 3/4

Lietuvos piliečių, turinčių rinkimų teisę“, kad tik referendumu gali būti keičiamos Konstitucijos pirmojo skirsnio „Lietuvos valstybė“ (ši skirsnį sudaro 1–17 straipsniai) bei keturioliktojo skirsnio „Konstitucijos keitimas“ (ši skirsnį 147–149 straipsniai) nuostatos, reiškia, kad minėtas nuostatas Konstitucija laiko ypač svarbiomis, pamatinėmis visuomenės ir valstybės gyvenime. Todėl pačioje Konstitucijoje yra įtvirtinta ypatinga minėtų nuostatų apsauga – jos gali būti keičiamos tik referendumu, Seimas jų pakeisti negali. Taip pati Konstitucija saugo jos 1 straipsnyje, taip pat jos pirmame ir keturioliktoje skirsniuose įtvirtintas nuostatas net nuo Seimo – Tautos atstovybės. Tai kad minėtos Konstitucijos nuostatos gali būti keičiamos tik referendumu, reiškia, kad Seimas, turėdamas įgaliojimus keisti kitas Konstitucijos nuostatas, negali tų kitų Konstitucijos nuostatų pakeisti taip, kad jose būtų nustatytas teisinis reguliavimas, konkuruojantis su tuo teisiniu reguliavimu, kuris yra įtvirtintas Konstitucijos nuostatose, kurios gali būti keičiamos tik referendumu. Jeigu Seimas tokias Konstitucijos pataisas priimtų ir jomis nustatytų teisinį reguliavimą, kuris konkuruotų su tuo teisiniu reguliavimu, kuris yra įtvirtintas Konstitucijos nuostatose, kurios gali būti keičiamos tik referendumu, formaliai nekeičiant Konstitucijos nuostatų, kurios gali būti pakeistos tik referendumu, šios nuostatos Seimo priimtu įstatymu dėl Konstitucijos keitimo būtų „neutralizuojamos“. Taip būtų iškreiptas ir paneigtas teisinis reguliavimas, įtvirtintas Konstitucijos nuostatose, kurios gali būti keičiamos tik referendumu. Pažymėtina, kad Konstitucija draudžia Seimui priimti tokias Konstitucijos pataisas. Priešingu atveju pačioje Konstitucijoje įtvirtinta minėtų Konstitucijos nuostatų ypatinga apsauga – jų keitimas tik referendumu – būtų paneigta. Todėl bet kokie mėginimai Seime priimti Konstitucijos pataisas, įtvirtinančius tokį teisinį reguliavimą, kuris konkuruotų su tuo teisiniu reguliavimu, kuris yra įtvirtintas Konstitucijos nuostatose, kurios gali būti keičiamos tik referendumu – ir taip iškreiptų ar paneigtų tą Konstitucijoje nustatytą teisinį reguliavimą, kuris gali būti keičiamas tik referendumu, suponuoją akivaizdų Konstitucijos pažeidimą, t. y. Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalies, kurioje nustatyta, kad valdžios galias riboja Konstitucija, taip pat konstitucinio teisinės valstybės principo pažeidimą. Jeigu Seimas tokias Konstitucijos pataisas priimtų, tokio įstatymo dėl Konstitucijos pakeitimo atitiktis Konstitucijai – nors tai ir būtų įstatymas dėl Konstitucijos pakeitimo – galėtų būti kvestionuojama, nes Seimas viršytų jam Konstitucijoje nustatytas galias (pasisavintų tas galias, kurios priskirtos tik Tautai ir kurias įgyvendinti galima tik referendumu) ir taip pažeistų Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalį.

Ieškant būdų, kaip nerengiant referendumo dėl Konstitucijos 12 straipsnio pakeitimo pakoreguoti Konstituciją taip, kad dvigubos pilietybės atvejai nebūtų ypač reti – išimtiniai, E. Šileikis 2007 m. balandžio 19 d. surengtoje spaudos konferencijoje pateikė pasiūlymą papildyti Konstitucijos 32 straipsnį nuostata „Lietuvos pilietybės prieš savo valią negali netekti gimimu ją gavęs asmuo“ [27]; pasiūlymo autoriaus nuomone, taip

„išsiplėstų ir Konstitucijos 12 straipsnio vertinimo kontekstas“, be to, „Konstitucijos 12 straipsnis, įtvirtinantis nuostatą „išskyrus įstatymo numatytus atskirus atvejus, niekas negali būti kartu Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės pilietis“ turėtų būti vertinamas kartu su Konstitucijos 32 straipsniu“. Taigi pasiūlymo esmė – papildyti Konstitucijos 32 straipsnį nuostata „Lietuvos pilietybės prieš savo valią negali netekti gimimu ją įgijęs asmuo“.

Šį E. Šileikio pasiūlymą reikėtų panagrinėti ne tik dėl to, kad jis dažnai pateikiamas kaip svarbiausias argumentas, esą įrodantis, kad norint leisti visiems lietuvių kilmės asmenims turėti dvigubą pilietybę nebūtina rengti referendumą dėl Konstitucijos 12 straipsnio nuostatų pakeitimo [28]. Panagrinėti minėtą pasiūlymą pirmiausia skatina tai, kad jis yra tiesiogiai susijęs su Konstitucijoje įtvirtintų Konstitucijos keitimo pagrindų aiškinimu.

Panagrinėkime, ką reiškia minėtas pasiūlymas. Ar šis pasiūlymas yra konstituciškai pagrįstas? Kokius teisinius padarinius galėtų sukelti jo įgyvendinimas?

Visų pirma palyginkime Konstitucijos 12 straipsnio nuostatą „išskyrus įstatymo numatytus atskirus atvejus, niekas negali būti kartu Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės pilietis“ ir siūlomą Konstitucijos 32 straipsnio papildymo nuostatą „Lietuvos pilietybės prieš savo valią negali netekti gimimu ją įgijęs asmuo“. Akivaizdu, kad jų turinys visiškai nesutampa. Siūloma nuostata „Lietuvos pilietybės prieš savo valią negali netekti gimimu ją įgijęs asmuo“ reiškia ir tai, jog asmuo, kuris Lietuvos Respublikos piliečiu tapo gimdamas, įgijęs kitos valstybės pilietybę, nepraras Lietuvos pilietybės, t. y. tuo pat metu galės būti ir Lietuvos, ir kitos valstybės pilietis. Kadangi absoliuti dauguma Lietuvos piliečių Lietuvos pilietybę įgijo gimdami, tai reiškia, kad absoliuti dauguma Lietuvos piliečių, nesvarbu, kur jie gyvena – Lietuvoje ar kitoje valstybėje, tuo pat metu galės būti ir Lietuvos, ir kitos valstybės piliečiai. Taigi papildžius Konstitucijos 32 straipsnį, kaip siūloma, Konstitucijoje būtų įtvirtintos dvi skirtingos ir tarpusavyje konkuruojančios nuostatos: pagal Konstitucijos 12 straipsnį dviguba pilietybė būtų leidžiama tik kaip reta išimtis, o pagal Konstitucijos 32 straipsnį – dviguba pilietybė būtų (galėtų būti) paplitęs reiškinys.

Vien dėl to minėtas pasiūlymas vertintinas kaip teisiškai ydingas. Tačiau jo pagrindinis ydingumas slypi kitur. Konstitucijos 32 straipsnis, kurį siūloma papildyti, yra išdėstytas Konstitucijos antrame skirsnyje. Konstitucija nereikalauja, kad šiame Konstitucijos skirsnyje esančius straipsnius būtų galima pakeisti tik referendumu, vadinasi, tai gali padaryti ir Seimas priimdamas įstatymą dėl atitinkamo Konstitucijos straipsnio pakeitimo. Pasiūlymas Seimui Konstitucijos 32 straipsnyje nustatyti kitokią taisyklę – konkuruojančią su įtvirtintąja Konstitucijos 12 straipsnyje ir kuri, kaip minėta, gali būti keičiama tik referendumu – reiškia, kad Seimui yra siūloma nepaisyti Konstitucijos 12 straipsnyje nustatytos taisyklės, Konstitucijos 12 straipsnyje išreikštos Tautos valios, kad dviguba pilietybė galima tik retais atvejais, kad ji negali būti plačiai paplitęs reiškinys. Ka-

dangi Seimui buvo pasiūlyta nepaisyti pačioje Konstitucijoje nustatytos jos pirmo skirsnio keitimo tvarkos – šio skirsnio nuostatos, kaip minėta, pagal Konstitucijos 148 straipsnio 2 dalį gali būti keičiamos tik referendumu – galima teigti, kad Seimui buvo pasiūlyta viršyti jam Konstitucijoje nustatytus įgaliojimus, t. y. pasisavinanti pagal Konstituciją tik Lietuvos Respublikos piliečiams priklausančią teisę referendumu spręsti, kokį pilietybės santykių teisinį reguliavimą įtvirtinti Konstitucijoje.

Minėtas pasiūlymas vertintinas ir platesniame kontekste. Juk jis iš esmės reiškia ir tai, kad pačioje Konstitucijoje įtvirtinta atskirų Konstitucijos nuostatų ypatinga apsauga – galimybė jas keisti tik referendumu – netenka prasmės, nes vadovaujantis minėto pasiūlymo logika šiose Konstitucijos nuostatose įtvirtintas taisyklės (imperatyvus) visiškai nesunkiai galima paneigti – tai galima padaryti Seimui atitinkamai pakeičiant tuos Konstitucijos straipsnius, kurių Konstitucija nereikalauja keisti tik referendumu. Vadovaujantis minėto pasiūlymo logika galima sukurti labai pavojingus Konstitucijos keitimo precedentes. Pavyzdžiui, Konstitucijos 14 straipsnyje nustatyta, kad valstybinė kalba yra lietuvių kalba. Konstitucijos 14 straipsnis yra išdėstytas Konstitucijos pirmame skirsnyje, kurio nuostatos, kaip minėta, galima keisti tik referendumu. Argi vadovaujantis minėto pasiūlymo logika negalima būtų pasiūlyti Seimui papildyti kurį nors Konstitucijos straipsnį, kuris gali būti keičiamas nebūtinai tik referendumu, pvz., Konstitucijos 37 straipsnį, kuriame įtvirtintos piliečių, priklausančių tautinėms bendrijoms, teisės, tarkime, tokia nuostata: „Valstybinė kalba yra ne tik lietuvių kalba, bet ir „X“ kalba (nurodant kurią nors kitą kalbą)“. Jeigu Seimas padarytų minėtą Konstitucijos 37 straipsnio pataisą, argi jis nepaneigtų Tautos valios, išreikštos Konstitucijos 14 straipsnyje, pagal kurį tik lietuvių kalba yra valstybinė kalba? Akivaizdu, kad paneigtų. Priimti tokius sprendimus Seimui draudžia Konstitucija – pagal Konstitucijos 148 straipsnio 2 dalį Konstitucijos 14 straipsnio nuostata, kad valstybinė kalba yra tik lietuvių kalba, gali būti keičiamos tik referendumu, o ne Seimo priimtomis Konstitucijos pataisomis. Galima pateikti ir kitą pavyzdį. Konstitucijos 148 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Konstitucijos 1 straipsnio nuostata „Lietuvos valstybė yra nepriklausoma demokratinė respublika“ gali būti pakeista tik referendumu, jeigu už tai pasisakytų ne mažiau kaip 3/4 Lietuvos piliečių, turinčių rinkimų teisę“. Argi vadovaujantis minėto pasiūlymo logika negalima būtų pasiūlyti Seimui pakeisti kurį nors Konstitucijos straipsnį, kuris gali būti keičiamas nebūtinai tik referendumu – tarkime, kurį nors Konstitucijos XIII skirsnyje „Užsienio politika ir valstybės gynimas“ esantį straipsnį (kad ir 138 straipsnį) – ir įrašyti jame, pvz., nuostata, kad Seimas gali ratifikuoti ir tokias tarptautines sutartis, pagal kurias Lietuva *nėra nepriklausoma* valstybė? Jeigu Seimas padarytų minėtą Konstitucijos 138 straipsnio pataisą, argi jis nepaneigtų Tautos valios, išreikštos Konstitucijos 1 straipsnyje, kuriame numatyta, kad Lietuvos valstybė yra nepriklausoma demokratinė respublika? Akivaizdu, kad paneigtų. Konstitucija draudžia Seimui priimti tokius sprendimus.

Gal tai drastiški pavyzdžiai, bet minėtas pasiūlymas dėl Konstitucijos 32 straipsnio pakeitimo įrašant jame nuostatą „nė vienas pilietis negali prarasti Lietuvos pilietybės, įgytos gimus, prieš savo valią“ yra ne kas kita kaip būtent tokio pobūdžio Konstitucijos keitimo precedento kūrimas. Tokio pobūdžio pasiūlymai yra visiškai nesuderinami su Konstitucijos 148 straipsniu, kuriuo remiantis jame nurodytos Konstitucijos nuostatos gali būti keičiamos tik referendumu; jie nesuderinami ir su Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalimi, kuri nurodo, kad valdžios galias (taigi ir Seimo galias) riboja Konstitucija. Tokio pobūdžio pasiūlymai yra visiškai nesuderinami ir su konstituciniu teisinės valstybės principu. Visiškai teisingai buvo prof. Egidijus Kūris, ragindamas „nekurti teisinių „abrakadabrus“ sakant, kad galima kitoje Konstitucijos vietoje prirašyti keletą žodžių, ir taip bus pakeista 12 straipsnio nuostata“ [29].

Konstitucijos keitimo konstituciniai pagrindai aiškintini matant ne tik atskirus Konstitucijos straipsnius, atskiras Konstitucijos nuostatas, bet ir Konstitucijos vidinę logiką, jos normų ir principų ryšius bei sąveiką, visuminį konstitucinį reguliavimą. Be abejo, pirmiausia turi būti paisoma to, kas *expressis verbis* nustatyta Konstitucijoje – joje aiškiai įtvirtinta, jog Konstitucijos 12 straipsnis gali būti keičiamas tik referendumu. Ši konstitucinė nuostata perteikta ir Referendumo įstatyme [30]. Jame nustatyta, kad dėl Konstitucijos I skirsnio „Lietuvos valstybė“ nuostatų pakeitimo rengiami privalomieji referendumai (4 str., 1 d., 2 p.). Konstitucijos 12 straipsnis, kaip minėta, yra Konstitucijos I skirsnyje „Lietuvos valstybė“. Seimas gali veikti, tik negali peržengti Konstitucijoje jam nustatytų įgaliojimų. Taigi turėdamas įgaliojimus keisti Konstitucijos 32 straipsnį Seimas negali šio straipsnio pakeisti taip, kad jame nustatytas teisinis reguliavimas konkuruotų su teisiniu reguliavimu, įtvirtintu Konstitucijos 12 straipsnio 2 dalyje. Priešingu atveju Seimo sprendimu būtų iškreiptas ir paneigtas Konstitucijos 12 straipsnio 2 dalyje nustatytas teisinis reguliavimas, kuris pagal Konstitucijos 148 straipsnį gali būti keičiamas tik referendumu. Taip Seimo priimtu sprendimu būtų paneigta Tautos valia, išreikšta Konstitucijos 12 straipsnio 2 dalies nuostatoje.

IŠVADOS

1. Reguluojant pilietybės santykius nuo pat Lietuvos valstybės atkūrimo 1918 metais iki šiol yra laikomasi nuostatos, jog Lietuvos pilietis paprastai tuo pat metu negali būti ir kitos valstybės pilietis, kad turėti dvigubą pilietybę galima tik atskirais įstatyme nustatytais atvejais, kad dvigubos pilietybės atvejai negali būti plačiai paplitę reiškinys.

2. Atskleidžiant Konstitucijos 12 straipsnio 2 dalies nuostatos „išskyrus įstatymo numatytus atskirus atvejus, niekas negali būti kartu Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės pilietis“ sampratą negalima apsiriboti vien lingvistiniu (verbaliniu) teisės aiškinimo metodu ir remiantis tik kurio nors vieno minėtoje nuostatoje esančio žodžio lingvistine prasme aiškinti visos nuostatos nustatytą teisinį reguliavimą; atskleidžiant Konstitucijos 12

straipsnio 2 dalies nuostatos turinį būtina taikyti ir kitus teisės aiškinimo metodus – sisteminių, teleologinių, istorinių ir kitus.

3. Jeigu Konstitucijos kūrėjai tikrai norėtų Konstitucijoje įtvirtinti nuostatą, kad įstatymo nustatyti dvigubos pilietybės atvejai nebūtų labai reti – išimtiniai, kad dviguba pilietybė būtų plačiai paplitęs reiškinys, Konstitucijos 12 straipsnyje apskritai nebūtų įrašyta tokia jo 2 dalis, kuri šiuo metu yra jame įtvirtinta, arba Konstitucijos 12 straipsnio 2 dalyje nebūtų įrašyti žodžiai „atskirais atvejais“, taip pat nebūtų pabrėžta „niekas negali būti ir kitos valstybės pilietis, išskyrus (...)“. Būtų pasirinkta kitokia Konstitucijos 12 straipsnio 2 dalies tekstinė išraiška, joje nebūtų žodžio „atskirais“.

4. Konstitucijoje *expressis verbis* nurodytos nuostatos, kurios gali būti keičiamos tik referendumu. Seimas, turėdamas įgaliojimus keisti Konstitucijos nuostatas, kurios gali būti pakeistos ne tik referendumu, negali tų Konstitucijos nuostatų pakeisti taip, kad jose būtų nustatytas teisinis reguliavimas, konkuruojantis su teisiniu reguliavimu, įtvirtintu Konstitucijos nuostatose, kurios gali būti keičiamos tik referendumu.

5. Turėdamas įgaliojimus keisti Konstitucijos 32 straipsnį Seimas negali šio straipsnio pakeisti taip, kad jis nustatytų teisinį reguliavimą, konkuruojantį su teisiniu reguliavimu, įtvirtintu Konstitucijos 12 straipsnio 2 dalyje. Pasiūlymas papildyti Konstitucijos 32 straipsnį nuostata „Lietuvos pilietybės prieš savo valią negali netekti gimdamas ją įgijęs asmuo“ reiškia, kad jame norima nustatyti kitokią taisyklę negu įtvirtintoji Konstitucijos 12 straipsnio 2 dalyje ir kuri gali būti pakeista tik referendumu. Toks pasiūlymas yra nesuderinamas su Konstitucijos 148 straipsnio 2 dalimi, 5 straipsnio 2 dalimi, taip pat su konstituciniu teisinės valstybės principu.

LITERATŪRA

1. *Lietuvos konstitucinė teisė*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2001.
2. Baubock, R. *Introduction to Part Three Dual and Supranational Citizenship: Limits to Transnationalism. From Migrants to Citizens: Membership in a Changing World*. (T.Alexander Aleinikoff, Douglas Klusmeyer, Editors). Washington: Brookings Institution Press, 2000, p. 7.
3. *Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekreto Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ ta apimtimi, kuria nustatyta, kad Lietuvos Respublikos pilietybė išimties tvarka suteikiama Jurij Borisov, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 daliai; 2006 m. lapkričio 13 d. nutarimas „Dėl teisės aktų, reguliuojančių Lietuvos Respublikos pilietybės santykius, nuostatų atitikties Konstitucijai“*.
4. Vadapalas, V. *Tarptautinė teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2006.
5. *Europos konvencija dėl pilietybės*. Strasbūras, 1997 11 06. ESS 166.
6. *Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekreto Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ ta apimtimi, kuria nustatyta, kad Lietuvos Respublikos pilietybė išimties tvarka suteikiama Jurij Borisov, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 daliai; 2006 m. lapkričio 13 d. nutarimas „Dėl teisės aktų, reguliuojančių Lietuvos Respublikos pilietybės santykius, nuostatų atitikties Konstitucijai“*.
7. *Ministrų Kabineto generalinio sekretoriaus 1937 m. sausio 29 d. raštas Nr. 65, LCVA, F. 1367, Ap. 9, B. 18, p. 95.*
8. *Vidaus reikalų ministerijos nuomonė dėl Alfonso Gerdvilo pilietybės*. LCVA, F. 1367, Ap. 9, B. 37, p. 126.
9. *Vidaus reikalų ministerijos 1937 m. balandžio 15 d. aplinkraštis Nr. 50745*. LCVA, F. 1367, Ap. 9, B. 295, p. 6.
10. *Vidaus reikalų ministerijos Administracijos departamento 1939 m. balandžio 29 d. nutarimas Nr. 72105*, LCVA, F. 1367, Ap. 9, B. 18, p. 32.
11. *Vidaus reikalų ministerijos Piliėčių apsaugos departamento 1926 m. rugsėjo 26 d. aplinkraštis Nr. 23238*, LCVA, F. 1367, Ap. 9, B. 295, p. 10.
12. *Vyriausybės žinios*, 1938, Nr. 623-4441.
13. *Vyriausybės žinios*, 1939, Nr. 656-4811.
14. *Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos ir Vyriausybės žinios*, 1991, Nr. 36-977.
15. *Lietuvos aidas*, 1991 05 10.
16. *Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos ir Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo dokumentų rinkinys*. Vilnius: Valstybinis leidybos centras, 1991, t. 3.
17. Mikulėnienė, D.; Mikelėnas, V. *Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai*. Vilnius: Justitia, 1999.
18. *Lietuvos aidas*, 1992 05 01.
19. *Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos ir Vyriausybės žinios*, 1992, Nr. 31-953.
20. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993.
21. Šileikis, E. *Alternatyvi konstitucinė teisė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003.
22. *Lietuvos konstitucinė teisė*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2001.
23. *Valstybės žinios*, 1997, Nr. 2-16.
24. Vaišvila, A. Dviguba pilietybė – ne tik dvigubos teisės, bet ir dvigubos pareigos. *Lietuvos aidas*, 2007, Nr. 222(10313).
25. Konstitucinio Teismo 2005 m. rugsėjo 20 d. sprendimas „Dėl Klaipėdos apygardos teismo 2005 m. rugpjūčio 4 d. prašymo ištirti, ar Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2002 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 432 „Dėl Sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo“ patvirtintos Sprendimų vykdymo instrukcijos 89 punktas neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*, 2005, Nr. 113-4132.
26. Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 56 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 3 dalies (2003 m. sausio 21 d. redakcija), 4, 5, 6 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 57 straipsnio 3 dalies (2003 m. sausio 28 d. redakcija), 63 straipsnio 4 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 70 straipsnio 2, 3 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 71 straipsnio 2, 3 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 72 straipsnio 2, 3 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 73 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 74 straipsnio 1 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 75 straipsnio 1 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 76 straipsnio 2 dalies (2003 m. sausio 21 d. redakcija), 77 straipsnio 3 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 78 straipsnio 2 dalies (2003 m. sausio 21 d. redakcija), 79 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. re-

dakcija), 81 straipsnio 3, 7 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 90 straipsnio 3, 7 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 119 straipsnio 2, 5 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 120 straipsnio 3, 4 punktų (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 128 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), Lietuvos Respublikos įstatymo „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo statutas“ 11 straipsnio 3 dalies 13 punkto (1996 m. liepos 4 d. redakcija), 17 straipsnio 1, 3 dalių (1995 m. balandžio 18 d. redakcija), 4 dalies (1996 m. liepos 4 d. redakcija), 18 straipsnio 3 dalies (1995 m. balandžio 18 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos Prezidento 2003 m. vasario 10 d. dekreto Nr. 2048 „Dėl apygardos teismo teisėjo atleidimo“ 1 straipsnio atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 51-1894.

27. *Teismininkas ir diplomatas sako radę konstitucinį dvigubos pilietybės išsaugojimo raktą*. BNS, <http://www.balsas.lt/naujiena/85855>.
28. Žr., pvz., Narušienė, R. Referendumas dėl dvigubos pilietybės – politinis žaidimas. *Delfi*, 2007 m. spalio 15 d. <http://www.delfi.lt/news/daily/emigrants/article.php?id=14709373>. R. Narušienės nuomone, nebūtina rengti referendumą dėl konstitucijos 12 straipsnio pakeitimo – pakaktų papildyti Konstitucijos 32 straipsnį nuostata „Kiekvienas lietuvių kilmės žmogus turi teisę išlaikyti savo prigimtine teise į pilietybę ir iš jo ji negali būti atimama“.
29. *Verslo žinios*, 2007, Nr.
30. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 64-2570.

DOUBLE CITIZENSHIP: AN ANALYSIS OF THE PROPOSAL TO SUPPLEMENT ARTICLE 32 OF THE CONSTITUTION

Vytautas Sinkevičius *

Mykolas Romeris University

Summary

The article reveals the constitutional concept of the provision “With the exception of individual cases provided for by law, no one may be a citizen of both the Republic of Lithuania and another state at the same time“ of Article 12 of the Constitution. The said constitutional provision means that the cases provided for by the law when a citizen of the Republic of Lithuania can also be a citizen of another state at the same time may be very rare (individual), that cases of double citizenship can be very rare (exceptional), that under the Constitution it is impermissible to establish any such legal regulation whereby cases of double citizenship are a widespread phenomenon, but not very rare exceptions. The development of legislative regulation of citizenship demonstrates that after the adoption of the Constitution the legislator gradually expanded the circle of persons, who could be citizens of the Republic of Lithuania and of another state at the same time. In 2006, when there was a dispute regarding the compliance of some provisions of the Law on Citizenship with the Constitution, the said law used to establish the legal regulation whereby the absolute majority of citizens of the Republic of Lithuania, regardless of where they resided – in Lithuania or in another state – were allowed to be citizens of the other state as well. The Law on Citizenship used to contain also the provision whereby the

right of persons of Lithuanian descent to double citizenship was not limited at all, meanwhile the law grouped the citizens of the Republic of Lithuania of other nationalities into two groups: those citizens of the Republic of Lithuania of non-Lithuanian descent who had repatriated (i.e. left to live to their ethnical homeland or settled in their ethnical homeland) were not allowed to be citizens of the Republic of Lithuania and of another state at the same time, while those citizens of the Republic of Lithuania of non-Lithuanian descent who had left to live not to their ethnical homeland or settled in not their ethnical homeland, but in some other foreign state, were allowed to be citizens of the Republic of Lithuania and of another state at the same time. Thus, the Law on Citizenship established the legal regulation whereby, on the one hand, one totally disregarded the constitutional provision that double citizenship is permissible only in individual cases and that double citizenship could not be a widespread phenomenon. On the other hand, the Law on Citizenship established the legal regulation whereby the retention of the right to citizenship of the Republic of Lithuania depended on the ethnical origin of the person and on the country (ethnical homeland or another country) to which the person moved from Lithuania. Thus, part of citizens of the Republic of Lithuania were discriminated on the basis of nationality. It was precisely because of this that the Constitutional Court ruling of 13 November 2006 recognised corresponding provisions of the Law on Citizenship to be in conflict with the Constitution.

While looking for ways of how to correct the Constitution without calling a referendum on amending Article 12 of the Constitution so that cases of double citizenship would not be very rare ones, a proposal was submitted to supplement Article 32 of the Constitution with the provision “A person who acquired the citizenship of Lithuania by birth shall not lose it against his will”. Paragraph 2 of Article 148 of the Constitution provides that the provisions of Article 12 of the Constitution may be altered only by referendum. It means that the Seimas, while enjoying the powers to amend other provisions of the Constitution, cannot amend those other provisions of the Constitution in a way so that the legal regulation competing with the legal regulation established in Article 12 of the Constitution would be established therein. Should the Seimas adopt such amendments to the Constitution and establish the legal regulation which would compete with the legal regulation established in the provisions of Article 12 of the Constitution, there might appear a legal situation where, even though the provisions of Article 12 of the Constitution (the provisions which can be altered only by referendum) are not formally amended, the same provisions would be “neutralised” by the law on amending the Constitution. Thus, the legal regulation entrenched in the provisions of Article 12 of the Constitution would be distorted and denied. The Constitution prohibits that the Seimas adopt such amendments to the Constitution.

Under Article 12 of the Constitution, double citizenship would be allowed only as a rare exception. The provision “A person who acquired the citizenship of Lithuania by birth shall not lose it against his will”, which is proposed to be entered into Article 32 of the Constitution, means that cases of double citizenship would be a widespread phenomenon. Thus, the proposed provision consolidates a different rule from that established in Article 12 of the Constitution. The Seimas cannot supplement Article 32 of the Constitution as it is proposed, i.e. it may not consolidate the provision “A person who acquired the citizenship of Lithuania by birth shall not lose it against his will”, since thus the legal regulation established in Article 12 of the Constitution would be denied, while the said legal regulation may be altered only by referendum.

* Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Constitutional Law, associate professor.